

Podplukovník ing. Jiří B r u s

PŘÍKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

Přikrytí státní hranice je stále vážným problémem. Kromě stálých faktorů, jako např. délka státní hranice, geografické a terénní podmínky, podléhají ostatní faktory rychlým a prudkým změnám, jako např. politické vztahy států a koalic, charakter příští války, možnosti pravděpodobného nepřítele i situace a možnosti vlastních vojsk. Proto komplex otázek přikrytí státní hranice vidím především jako součást dynamicky se vyvíjejících vztahů mezi potřebami a možnostmi ozbrojených sil a států, které do značné míry ovlivňují i potřeby koaličního charakteru.

Přikrytí státní hranice má závažný doktrinální charakter. Bezprostředně souvisí s přípravou ozbrojených sil a teritoria k odrazení agrese nepřítele, má být v souladu s předpokládaným charakterem a způsobem zahájení příští války a vycházet z ekonomických, lidských i jiných možností státu.

Přikrytí státní hranice má svůj dlouhý historický vývoj. Vlivem nepřetržitě se zrychlujícího vývoje prostředků vedení ozbrojeného zápasu se však konkrétní způsoby řešení mění ve stále kratších lhůtách. Proto je správné brát v úvahu podmínky, za kterých se otázky přikrytí realizovaly.

Základním cílem přikrytí státní hranice je zabezpečení výhodných podmínek k rozvinutí hlavních sil a jejich zasazení. Podle toho opatření přikrytí státní hranice můžeme posuzovat jednak ve strategickém, jednak v operačním rámci. Rozhodovat budou především měřítko připravovaných opatření. Tak např. použití strategických sil na válčišti potrvá déle, budou odlišnosti např. v silách a prostředcích na přikrytí a k vytvoření podmínek pro zasazení hlavního

strategického uskupení. Značné odlišnosti mohou být v časové realizaci. Zatím co v operačním rámci může etapa příkrytí končit, ve strategickém měřítku může ještě pokračovat.

Při konkrétním příkrytí státní hranice vycházíme z charakteru příští možné války.

Rozhodující je možnost obou koalic řešit první strategické a operační cíle války v podstatě silami stojícími již v míru bez zdlouhavého a úplného mobilizačního rozvinování hlavních sil a prostředků. Proto příkrytí státní hranice je v současné době jako trvalý úkol, jehož rozhodující část opatření zabezpečujeme již v míru. Dnes nemusíme do zahájení agrese mobilizovat obrovské armády, soustřeďovat a rozvíjet je v průběhu několika týdnů do zahájení války na zvolených strategických a operačních směrech, přisunovat do příhraničního pásma obrovské množství techniky a materiálu a pak teprve zahájit útok. Nyní jsou vyčleněné strategické jaderné prostředky v nepřetržité bojové pohotovosti, téměř celé první strategické sledy ozbrojených sil hlavních koalic jsou schopny ve velmi krátké době zahájit boj. Tyto podmínky značně omezují nebo úplně vylučují dobu nutnou k příkrytí státní hranice a od základu podstatu příkrytí mění.

Tak např. na základě kvantitativně nových podmínek vedení válek a operací, způsobených použitím zbraní hromadného ničení, prostředků o velkém doletu a obrovské ničivé síle a v důsledku manévrového charakteru příští možné války upouštíme od budování nákladných souvislých stacionárních pohraničních opevnění. Příkrytí státní hranice řešíme silami, schopnými uskutečnit v krátkém čase manévry na potřebné směry a vytvořit i dostatečnou hloubku k získání času pro hlavní síly a splnění stanoveného úkolu.

Tím pochopitelně nevylučujeme všestrannou přípravu příhraničního pásma. Ta však musí odpovídat manévrovému charakteru soudobých operací.

Příkrytí státní hranice chápou prostorově a ne jako linii. Za pojmem příkrytí státní hranice vidíme celý komplex opatření na zemi, ve vzduchu a v přímořských státech i na moři, které zabezpečují činnost na vlastním území v celé jeho hloubce.

Příkrytí státní hranice můžeme chápat buď jako strategický nebo operační pojem. Dopady konkrétních opatření se sice projeví i na některých taktických stupních (divize, pluk), avšak tyto je nemohou řešit nikdy samostatně. Je nesprávné procvičovat na stupni prapor nebo rota příkrytí státní hranice. Tento stupeň musí řešit konkrétní způsoby bojové činnosti ať již různé modifikace, střetného boje či útoku.

Vzhledem k poslání a úkolům naší armády nepokládám za účelné rozebírat strategické aspekty příkrytí státní hranice, ale zaměřím se výhradně na operační příkrytí státní hranice.

UJASNĚNÍ NĚKTERÝCH POJMŮ

Pro volbu způsobů příkrytí státní hranice je rozhodující cíl operačního příkrytí.

Obecným cílem příkrytí je zabránit pozemním i vzdušným silám pravděpodobného nepřítele proniknout na naše území, zabezpečit uvedení ozbrojených sil do bojové pohotovosti, vytvořit podmínky k účasti v prvním hromadném jaderném úderu a k organizovanému zahájení bojové činnosti hlavními silami frontu (armády).

Konkrétní cíl překrytí státní hranice na určitém operačním směru musí vycházet z úkolů a cílů plánovaných operací. Je proto nesprávné vidět cíl překrytí bez úzké vazby na operační plány a první operace. Naopak překrytí musí bezprostředně vycházet z cílů prvních operací a vytvářet podmínky k jejich splnění.

Cíle operačního překrytí státní hranice budou mít bezprostřední vztah k počátku a zahájení války. Cíl překrytí zaniká, jakmile hlavní síly zahajují plnění svého úkolu ať již plánovaného či vynuceného činností nepřítele.

Operační překrytí státní hranice zároveň vystupuje jako různě dlouhé časové období, které začíná vydáním rozkazu (signálu) k překrytí státní hranice a končí vyjitím hlavních sil frontu (armády) na svůj směr a zahájením jejich bojové činnosti.

Časové období překrytí státní hranice můžeme rozdělit na první etapu, která probíhá ještě v míru, ve kterém realizujeme nejrozumnější opatření překrytí státní hranice a končí zahájením války. Tato etapa může být různě dlouhá a v případě překvapivého úderu nepřítele nemusí existovat vůbec. Dále pak na druhou, za optimálních podmínek poměrně velmi krátkou etapu, která probíhá již po zahájení války a končí zasazením hlavních sil.

Délka druhé etapy bude závislá především na stavu bojové pohotovosti hlavních sil, jejich dislokaci od státní hranice, způsobu zahájení války (bez nebo s kratším či delším předchozím obdobím narůstání nebezpečí agrese). V ní se nutně promítnou i specifické podmínky státu a celková připravenost jeho ozbrojených sil.

Značný vliv na trvání překrytí státní hranice do zasazení hlavních sil může mít i způsob zahájení války. Tak např. při zahájení války s hromadným použitím jaderných zbraní je reálný předpoklad značného narušení plánovaných uskupení vojsk, ztížení a zadržení jejich vyvedení a zasazení na předpokládané směry. Tato okolnost může značně prodloužit dobu překrytí státní hranice.

Překrytí státní hranice chápeme též jako souhrn bojové činnosti různých druhů ozbrojených sil, jejichž síly a prostředky jsou vyčleněny k plnění tohoto úkolu. Na překrytí státní hranice se v našich podmínkách budou podílet nejen vyčleněná část pozemních vojsk a vojska Pohraniční stráže, ale i prostředky PVOS a frontového letectva.

Vzhledem k tomu je překrytí státní hranice jako trvalý úkol, k jehož plnění jsou síly a prostředky předem vyčleněny. Jejich organizace a složení bude závislá především na zhodnocení možností nepřítele a kapacity jednotlivých směrů v pásmu svazu. V každém případě se však vojska předurčená k plnění tohoto úkolu, musí vyznačovat vysokou samostatností, manévrovostí, protitankovostí, spolehlivou ochranou proti vzdušným cílům nepřítele a vysokou životaschopností při možném hromadném použití zbraní hromadného ničení.

FAKTORY, KTERÉ OVLIVŇUJÍ PLNĚNÍ ÚKOLŮ

Mají-li vojska vyčleněná pro překrytí státní hranice splnit stanovené úkoly, musíme pro ně vytvořit potřebné předpoklady především z hlediska bojové pohotovosti a dislokace.

Faktor času hraje stále významnější úlohu zvláště na počátku války. Včas přijatá opatření mohou rozhodujícím způsobem ovlivnit získání iniciativy a tím i celý průběh války.

Protože žádný stát, včetně rozhodujících světových velmocí, si nemůže dovolit udržovat celou armádu v bojové pohotovosti, hledá východisko ve správně diferencované bojové pohotovosti. Tato nutnost platí tím více pro státy s velmi omezenými lidskými a materiálními možnostmi.

Bojovou pohotovost musíme diferencovat mezi vyčleněná vojska příkrytí a ostatní síly svazku, a především zvlášť výrazně mezi pohraniční divize, které vyčleňují vojska příkrytí nebo plní tento úkol jako celek, a ostatní síly a prostředky armády a frontu. Podobně tomu bude i u svazků a útvarů druhů vojsk a služeb, kde budeme privilegiovat především protitankové a protiletadlové prostředky a některé ženijní jednotky a útvary, které mohou působit v rámci vojsk příkrytí.

Stav bojové pohotovosti rozhodujících sil vojsk příkrytí musí především zabezpečovat:

- možnost okamžitého plnění úkolu,
- narůstání úsilí vojsk příkrytí v krátkém časovém období.

Rovněž dislokace vojsk příkrytí by měla vytvářet optimální podmínky pro splnění úkolu. Mám na mysli především možnost rychlého vyjití do pásma příkrytí státní hranice při vyloučení možnosti působení na posádky vojsk příkrytí dělostřelectvem a působení účinnou střelbou taktickými jadernými prostředky z teritoria nepřítele. Tomu odpovídá vzdálenost 20—25 km od státní hranice. Za těchto podmínek mohou síly a prostředky, vyčleněné pro příkrytí státní hranice, zaujmout určená postavení za 1,5—2 hodiny. Tato doba je únosná i vzhledem k dislokaci vojsk nepřítele nejbližšího rozmístěných u státní hranice.

HODNOTA SIL A PROSTŘEDKŮ, VYČLENĚNÝCH PRO PŘIKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

Ta bude především závislá na možnostech nepřítele, zámyslu první operace a terénních podmínkách.

Hodnota sil a prostředků má být taková, aby odpovídala cílům příkrytí, tzn. udržet výhodné čáry k rozvinutí vlastních vojsk a vést bojovou činnost takovou dobu, kterou potřebují hlavní síly k rozvinutí, přesunu a zasazení do sražení. Hlavním úkolem vojsk příkrytí státní hranice bude čelit především překvapivému úderu nepřítele, tzn. takovým uskupením vojsk, která má nepřítel vytvořená již v míru, nebo které může ve velmi krátkém časovém období vytvořit.

Musíme počítat i s tím, že nepřítel pod nejrůznějšími záminkami přisune do blízkosti hranice další síly a prostředky, jak tomu bylo nejednou při různých cvičeních NATO a zmaří naše propočty. Pak velitelé, odpovídající za příkrytí státní hranice, jsou povinni včas přijmout doplňující opatření k zesílení vojsk příkrytí státní hranice.

Z těchto důvodů je starost o příkrytí a zabezpečení státní hranice trvalou povinností příslušných velitelství a štábů. Tyto orgány musí včas reagovat na všechny změny, ať trvalé nebo dočasné, ke kterým dojde na území nepřítele.

Hodnota sil a prostředků příkrytí státní hranice musí vycházet i ze zámyslu prvních nadcházejících operací. Jistě podstatný rozdíl v příkrytí státní hranice bude tam, kde předpokládáme pasívní úsek a jiné hodnoty vojsk pro příkrytí budou na směru, kde chceme rozvinout hlavní úderné uskupení.

Při vyčleňování sil a prostředků k přikrytí státní hranice vycházíme též z terénních podmínek, tzn. kapacity jednotlivých směrů, možností přikrývat některé směry malým počtem sil a prostředků a hlavní síly vojsk přikrytí soustřeďovat na tankové směry.

Podstatné rozdíly v hodnotě vojsk, vyčleněných k přikrytí státní hranice, budou na naší západní hranici a na hranici s neutrálním státem.

Přikrytí státní hranice je možné řešit vyčleněním sil a prostředků z pohraničních divizí, obvykle tankových nebo motostřeleckých pluků, vyčleněním celé jedné divize ze sestavy armády nebo kombinací obou způsobů.

Nejvýhodnější způsob je vyčleňování tankových a motostřeleckých pluků ze sestavy pohraniční divize. Značně usnadňuje velení, součinnost i všestranné využití vyčleněných sil a prostředků při přechodu hlavních sil k plnění stanoveného úkolu.

V podmínkách horského a zalesněného terénu můžeme k přikrytí státní hranice vyčleňovat ještě menší síly a prostředky než pluk.

Hlavní část vojsk přikrytí, tvořená z motostřeleckých a tankových útvarů nebo i svazků, doplňují vojska Pohraniční stráže, která v případě válečného konfliktu začleňujeme do sestavy pohraničních svazků.

V případě, že se nepodaří vojskům, původně vyčleněným k přikrytí státní hranice, splnit stanovený úkol, musíme k narůstání úsilí vojsk přikrytí připravit další síly a prostředky.

K odražení vzdušného nepřítele předem vyčleňujeme a udržujeme ve vyšším stupni bojové pohotovosti prostředky PVO, především v systému protivzdušné obrany státu. Jejich cílem bude zničit všechny prostředky vzdušného napadení v celém prostoru státního území a na přístupech k němu, ubránit důležité objekty státu, pozemní vojska i letectvo, a nedopustit přelety prostředků vzdušného napadení.

Jejich hodnota se bude řídit především potřebou odrazit první vlny nepřátelského letectva a dosáhnout požadované účinnosti.

ZPŮSOBY PŘIKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

Způsob přikrytí státní hranice není jednou provždy daný, ale bude se řídit podle způsobu zahájení války. Rovněž bude značně ovlivněn včasným či nevčasným přijetím opatření a závislý na okamžitých možnostech vlastních vojsk i možnostech dalšího narůstání k přikrytí státní hranice.

V podstatě můžeme rozlišit dva základní způsoby přikrytí státní hranice:

1. Dosáhne-li nepřítel překvapení a vojskům přikrytí se nepodaří předem zaujmout pásmo přikrytí a budou zahajovat bojovou činnost z chodu. Pak bude mít boj v přikrytí státní hranice charakter střetných bojů a přechodů do spěšně zaujaté obrany na vynucených čarách. Tento způsob činnosti bude velmi náročný na samostatnost, iniciativu a rozhodnost velitelů a vojsk přikrytí.

2. Přikrytí státní hranice s předstihem — do zahájení nepřátelství. Vojska přikrytí stačí předem uskutečnit základní plánovaná opatření. Jejich činnost bude v podstatě spočívat v přesunu a zaujetí obrany na široké frontě s vytvořením potřebného předpolí. V něm mohou výhodně působit vojska Pohraniční stráže, jejichž dislokace a znalost terénu dávají předpoklady k úspěšnému splnění úkolu přikrytí.

Obrana vojsk přikrytí se bude zpravidla opírat o předem splánovanou obranu důležitých směrů a prostorů, které jsou nejen vhodné pro vedení

obranu, ale i rozhodující pro rozvinutí hlavních sil frontu (armády) a současně vytvářejí vhodné prostorové předpoklady pro manévr hlavních sil k úplnému zničení nepřítele.

Obrana v pásmu příkrytí státní hranice bude zpravidla složena ze samostatných opěrných bodů rot, popřípadě praporečnických rajónů obrany se značnými mezerami v sestavě, které budou vyplňovat zátarasy, palba protitankových prostředků, dělostřelectva, údery letectva, protizteče druhých sledů a střeženy průzkumnou a zajišťovací činností.

Hloubku obrany budou vytvářet jedno až dvě pásma příkrytí. První pásmo budou zpravidla obsazovat předem vyčleněná vojska příkrytí státní hranice. Druhé pásmo mohou obsazovat další síly a prostředky, předurčené k narůstání úsilí vojsk příkrytí nebo současně sloužit jako vhodná čára pro rozvinutí hlavních sil k přechodu do všeobecného útoku nebo protiúderu.

Přední okraj prvního pásma příkrytí státní hranice bude účelně maximálně přiblížit státní hranici na vzdálenost 2—5 km, která umožní těsnou součinnost i podporu vojsk Pohraniční stráže.

Základní kalkulační jednotkou při řešení sestavy vojsk příkrytí může být obranný úsek pluku, nebo na samostatných a málokapacitních směrech praporeční rajón obrany.

Pluk vyčleněný k plnění úkolu příkrytí státní hranice může obsazovat obranný úsek o šířce 20 i více km a hloubce 8—10 km. Bojová sestava pluku může být 2—3 prapore v prvním sledu, tankový prapore v druhém sledu, plukovní dělostřelecká skupina, protitanková a ženijní záloha.

Roty Pohraniční stráže můžeme začlenit přímo do sestavy pluku, nebo mohou plnit funkci bojového zajištění, popřípadě (podle činnosti nepřítele) obsazovat záložní opěrné body v postaveních pluku.

I při značné šířce obrany pluku bude nutné soustřeďovat úsilí především na tankové nebezpečné směry a předpokládané prostory soustředění úsilí nepřítele, zatímco méně důležité směry a prostory mohou bránit výhradně síly Pohraniční stráže.

PLÁNOVÁNÍ PŘIKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

Jedním z důležitých předpokladů úspěšného příkrytí státní hranice je jeho včasné a důsledné plánování a živé udržování příslušných materiálů.

Hlavním řídicím a koordinujícím orgánem, který je odpovědný za spolehlivé příkrytí státní hranice, je generální štáb. Jeho úloha spočívá především v tom, že stanoví koncepci příkrytí státní hranice, určuje hodnotu sil a prostředků, vyčleněných pro příkrytí a stanoví úkoly vojsk příkrytí z hlediska potřeb ozbrojených sil i potřeb teritoria. Kromě těchto povinností koordinuje činnosti všech druhů ozbrojených sil, jež se podílejí na příkrytí státní hranice, určuje zásady podřízenosti a součinnosti i zásady použití prostředků frontu ve prospěch vojsk příkrytí.

Významná úloha generálního štábu rovněž spočívá v tom, že svými rozhodnutími v oblasti bojové pohotovosti, organizace, dislokace a plánů mobilizačního rozvinutí vytváří podmínky vojskům k splnění úkolů příkrytí.

Hlavním plánovacím článkem, který podrobně plánuje příkrytí státní hranice, je armádní stupeň. Ten řeší příkrytí státní hranice v pásmu plánované operace na základě úkolu, stanoveného generálním štábem i zámyslu plánované operace.

Jednou z důležitých součástí plánování je pečlivá a důkladná rekonoskace v přihraničním pásmu. Tu uskutečníme na základě předpokládaných směrů útoku nepřítele, vyhodnocení možných přechodů přes státní hranici a přístupů k ní, možností využití výhodných terénních překážek, vhodných míst pro budování ženižních zátarasů a celkového manévru silami a prostředky.

Armádní stupeň zpracovává jako samostatný dokument „plán přikrytí státní hranice“. Jeho obsahem může být:

- předpokládaná činnost nepřítele v pásmu armády, pravděpodobné směry útoku a jejich kapacita,
- zámysl velitele pro přikrytí státní hranice; v něm vyjádří hlavní úsilí vojsk přikrytí, jejich složení a uskupení,
- úkoly vojsk přikrytí, způsob zaujetí pásma přikrytí a předpokládaný další manévr,
- úkoly vojsk Pohraniční stráže, součinnost s pozemními vojsky,
- složení a činnost vojskové PVO v návaznosti na systém PVOS,
- palebná postavení RVD,
- ženižní úpravu terénu, úseky ženižních zátarasů a protitankových překážek, příprava komunikací k manévru zálohami vojsk přikrytí,
- způsob použití prostředků svazků a armády ve prospěch vyčleněných vojsk přikrytí,
- dobu vyvedení vojsk přikrytí a lhůty dosažení pohotovosti,
- organizaci velení a spojení vojsk přikrytí,
- zásady součinnosti,
- týlové zabezpečení vojsk přikrytí.

Plán přikrytí je jedním z nejdůležitějších operačních dokumentů. Jeho obsah však nemůže být samoučelný. Tento dokument musí především obsahovat podklady pro velení vojskům přikrytí. Zásadně se v něm nevyjadřují jiné otázky, které obsahují druhé operační plány.

Plán přikrytí je nezbytné po určitých intervalech periodicky prověřovat, upřesňovat a doplňovat nebo měnit v souladu se vzniklou situací.

Důležitou oblastí splánování je vyřešení otázek zabezpečení bojové činnosti vojsk přikrytí. Zde klademe důraz na zabezpečení charakteristických zvláštností vedení bojové činnosti vojsky přikrytí, které spočívají především v nutnosti okamžitě přijmout boj s vojsky nepřítele, vést bojovou činnost samostatně, na směrech, bez těsného dotyku se sousedy ve složitých podmínkách jaderného napadení a vzdušné situace. Přitom bereme v úvahu, že vojska přikrytí státní hranice povedou bojovou činnost v přikrytí dočasně, budou je zpravidla překračovat hlavní síly divizí nebo armád a pak budou vytvářet jejich druhé sledy a zálohy.

Z poslání vojsk přikrytí vyplývá i určitá specifika jejich přípravy k plnění úkolů přikrytí státní hranice. Je nesprávné tuto specifiku přípravy podceňovat a na druhé straně nevidět všestrannou nutnost jejich dalšího využití.

Plán přikrytí státní hranice musí být maximálně jednoduchý. Použití vojsk přikrytí musí vycházet z nejsložitější situace, která může vzniknout především v důsledku napadení nepřítele s překvapením.

Základní varianta zaujetí pásma přikrytí státní hranice by měla být stejná jak pro vedení boje v přikrytí s použitím jaderných zbraní, tak i bez nich. Na různé alternativy zahájení války by vojska přikrytí měla reagovat teprve použitím záloh a druhých sledů.

Závěr

Přikrytí zůstává jedním z velmi důležitých úkolů ozbrojených sil. Jeho důležitost vzrůstá v souvislosti s růstem účinnosti prostředků vedení ozbrojeného zápasu.

Objektivní možnost nepřítele neustále zkracovat čas k přípravě agrese a snaha dosáhnout maximálního překvapení, zvláště v podmínkách použití jaderných zbraní, podtrhuje význam přikrytí státní hranice.

Hlavním cílem každého přikrytí státní hranice je čelit překvapivému útoku nepřítele a vytvořit v samém počátku války příznivé podmínky ozbrojeným silám i teritoriu ke splnění úkolu.

Síly a prostředky předem vyčleněné k přikrytí musí být schopny čelit hromadnému útoku silných tankových uskupení za složitých podmínek raketové jaderné války.

Způsoby přikrytí státní hranice a zásady činnosti vojsk přikrytí nejsou jednou provždy dány, naopak, v důsledku změn v možnostech nepřítele a vlastních vojsk podléhají častým a permanentním změnám.

Jedním z velmi důležitých předpokladů splnění úkolu je včasné a promyšlené splánování činnosti vojsk přikrytí. Přitom hlavní pozornost při plánování věnujeme podrobným propočtům. Jedině tak mohou příslušní velitelé přijmout odpovídající rozhodnutí pro přikrytí státní hranice.

Samotná existence přikrytí státní hranice nesmí být důvodem k vyčkávání a pasivitě s použitím hlavních sil. Úkol odrazit agresi nepřítele v maximálně krátké době a přenesení bojové činnosti na území nepřítele může být splněn pouze včasným a rychlým zasazením hlavních sil, k čemuž opatření přikrytí na státní hranici vytvářejí potřebné předpoklady.